

ФІТОСОЗОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ ДНІПРОВСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОРИДОРУ В МЕЖАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

I. V. СОЛОМАХА¹, В. Л. ШЕВЧИК²

¹ Інститут агроекології і природокористування НААН України

² Канівський природний заповідник Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Метрологічна, 12, Київ, Україна, 03143, Україна,
e-mail: i_solo@ukr.net

Смарагдова мережа України забезпечує збереження найбільш цінних і типових компонентів ландшафтного та біотичного різноманіття, включає середовища існування рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. Для забезпечення ефективної охорони біорізноманіття, в межах природних чи антропогенно-змінених територій необхідною умовою стану їхнього фіторізноманіття повинно бути його вивчення. Однією із територій, яка являється центральною ланкою в структурі екомережі України є Дніпровський екологічний коридор. У межах Дніпровського екокоридору Лісостепу України розташовані 11 об'єктів Смарагдової мережі, що складає 4% від їхньої загальної кількості в Україні, які характеризуються специфічними біотопно-екотопними характеристиками та в складі яких зберігається значна кількість популяцій зникаючих і рідкісних видів рослин. Внаслідок проведеного аналізу об'єктів Смарагдової мережі були виявлені 33 оселища з Резолюції № 4 Бернської конвенції (C1.222, C1.223, C1.224, C1.225, C1.226, C1.25, C1.32, C1.33, C1.3411, C1.3413, C1.67, C2.33, C2.34, C3.4, C3.51 (за винятком C3.5131), D5.2, E1.2, E1.9, E2.2, E3.4, E5.4, E6.2, F3.247, F9.1, G1.11, G1.21, G1.22, G1.3, G1.7, G1.8, G1.A1, G3.4232, X35) та 69 видів судинних рослин, які належать до таких охоронних списків, а саме: Додаток I Бернської конвенції – 12, Резолюція № 6 Смарагдової мережі – 11, Червона книга України – 56 та Європейський червоний список – 8 видів. По Смарагдових об'єктах вони розподілені так: Канівський природний заповідник – 40 видів та 25 оселищ, Голосіївський національний природний парк – 29 та 23, Нижньоворсклянський регіональний ландшафтний парк – 26 та 21, Нижньосульський національний природний парк – 27 та 28, Регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні» – 5 та 19, Кременчуцьке водосховище – 17 та 28, Канівське водосховище – 16 та 27, Дніпродзержинське водосховище – 5 та 21, Пониззя Стугни – 8 та 10, Черкаський бір – 17 та 17, Михайлівський – 10 та 22 відповідно. Збереження й відтворення рідкісних видів є одним з головних завдань створення природоохоронних територій та екологічних мереж. Огляд специфічних рис цих об'єктів та наявних умов для збереження біорізноманіття у цілому дозволяє стверджувати, що розглянуті території, незважаючи на досить суттєву їхню антропогенну трансформацію, можуть розглядатися як важливі в аспекті збереження та відтворення раритетного рослинного різноманіття в масштабах рівнинної частини України.

Ключові слова: Смарагдова мережа, Дніпровський екокоридор, Смарагдовий об'єкт, раритетне біорізноманіття, оселища

Вступ. Для забезпечення ефективної охорони біорізноманіття, в межах природних чи антропогенно-змінених територій необхідним і актуальним є дослідження стану їх фіторізноманіття, впровадження на цій основі природоохоронного менеджменту та розширення площ природно-заповідних об'єктів в тому числі. Однією із територій, яка є центральною за своїм географічним положенням і для якої визначено роль осової ланки в структурі екомережі України є Дніпровський екокоридор (Дніпровський екологічний коридор, 2008). Особливістю цієї території є висока розораність, особливо в лісостеповій зоні, що привело до зменшення поширення на цих територіях природної рослинності, а значна вирубка природних лісів викликала потребу в штучному залісненні звільнених ділянок. Велика кількість яружно-

балкових систем була заліснена, переважно робінією звичайною (*Robinia pseudoacacia* L.). Крім того, значне зменшення, або й припинення в останні десятиліття сінокошіння та випасання на ділянках степової та лучної рослинності викликало спонтанне заростання їх деревною та чагарниковою рослинністю.

Для організації ефективного збереження біорізноманіття Дніпровського екокоридору Лісостепу України, в першу чергу, необхідно провести дослідження об'єктів Смарагдової мережі, наявних на цій території з відтворенням загальних біотопічно-екотопних характеристик та основних рис природного і антропогенного рослинного покриву, як основної ланки збереження біорізноманіття. Також важливим є виявлення на цих територіях рідкісних видів судинних рослин, які належать до таких

охоронних списків: Додаток I Бернської конвенції (Вініченко, 2006), Резолюції № 6 Смарагдової мережі (Резолюція № 6, 1998), Червоної книги України (Червона книга України..., 2009), Європейський червоний список (European Red List..., 2011) та оселищ Резолюції № 4 Бернської конвенції (Резолюція № 4, 1996), що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони в Європі. Дане дослідження присвячене виявленню видів рослин та відповідних оселищ із цих охоронних списків на територіальних об'єктах Смарагдової мережі в масштабах Дніпровського екокоридору Лісостепу України.

Результати та їх обговорення. Попередній список Смарагдових об'єктів України наведений в книзі «Смарагдова мережа в Україні» (2011). Проте з часу виходу книги відбулися значні зміни відносно складу видів і оселищ в Резолюціях № 6 та 4 (Резолюція № 4, 1996; Резолюція № 6, 1998), які мають охоронятися Смарагдовою мережею і тому в 2016 р. до Ради Європи були надані дані на 271 Смарагдовий об'єкт України. На 36-му засіданні Постійного комітету Бернської конвенції в Раді Європи (м. Страсбург, Франція, 2016 р.), на підставі позитивних оцінок експертів Ради Європи, був схвалений новий список Смарагдових об'єктів України. На даний час він включає 271 потенційний Смарагдовий об'єкт, який отримав від Постійного комітету Бернської конвенції офіційний статус (Судинні рослини Смарагдової мережі..., 2016).

В межах Дніпровського екокоридору Лісостепу України розташовані 11 Смарагдових об'єктів, які характеризуються специфічними біотопно-екотопними характеристиками та мають певні відмінності та особливості в поширенні природного та антропогенного рослинного покриву, в складі яких зберігається значна кількість популяцій зникаючих та рідкісних видів рослин. Далі ми наводимо коротку характеристику цих об'єктів з виявленими на їх території видами судинних рослин із різних охоронних списків, а саме: Резолюція № 6 Смарагдової мережі, Додаток I Бернської конвенції, Червона книга України та Європейський червоний список (є види, які відносяться до кількох списків) (табл. 1) та оселищами із Резолюції № 4 Бернської конвенції (Онищенко, 2016а; Онищенко, 2016б) (табл. 2), що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони в Європі..

1. Канівський природний заповідник (Kanivskyi Nature Reserve, UA0000012) розташований у Канівському районі Черкаської області (Фіторізноманіття заповідників..., 2012а). Є структурним підрозділом Київського національного університету імені Тараса

Шевченка. Площа об'єкта Смарагдової мережі становить 8663 га, при цьому площа саме заповідника складає 2027 га (European Environment Agency, електронний ресурс).

Заповідник знаходиться в центральній частині лісостепової зони на правому та лівому берегах р. Дніпра. За фізико-географічним районуванням його територія належить до Київської височинної області Подільсько-Придніпровського краю та Північнопридніпровської терасної низовинної області Лівобережно-Дніпровського краю Лісостепової зони (Екологічна енциклопедія, 2006). За геоботанічним районуванням територія належить відповідно до двох округів (Північного Правобережнопридніпровського грабово-дубових, дубових лісів, остепнених лук, лучних степів та Лівобережнодніпровського липово-дубових, грабово-дубових, соснових (на терасах) лісів, лук, галофітної та болотної рослинності) Східноєвропейської лісостепової провінції Євразійської степової області (Національний атлас України, 2008).

Територія включає височинну правобережну територію (1415 га), заплавні острови Шелестів (394 га) і Круглик (82 га), а також ділянку першої надзаплавної тераси на лівому березі р. Дніпра, яка називається Зміїні острови (116 га). Правобережна частина сильно еродована, тут багато ярів. В цей Смарагдовий об'єкт входить також Трахтемирово-Бучацький масив (3265,2 га) із широколистяними лісостанами та штучними лісонасадженнями, розташований в адміністративних межах Григорівської сільради Канівського району та деякі інші об'єкти.

За даними лісовпорядкування лісовою рослинністю зайнято 92% площі. Переважаючою породою є граб звичайний (*Carpinus betulus* L.), в основному на правому березі. Соснові насадження, здебільшого штучного походження, представлені в усіх названих масивах заповідника. Здебільшого на крутих схилах ярів «нагірної» частини заповідника чималі площі зайняті штучними насадженнями робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia*). Є значні насадження дуба звичайного (*Quercus robur* Sol.). Основу деревостану заплавлених лісів складають верба біла (*Salix alba* L.), тополі біла (*Populus alba* L.) та чорна (*Populus nigra* L.), рідше клен ясенolistий (*Acer negundo* L.). В межах правобережної частини заповідника є ділянки з домінуванням берези повислої (*Betula pendula* Roth), липи дрібнолистої (*Tilia cordata* Mill.), ясена звичайного (*Fraxinus excelsior* L.), клена гостролистого (*Acer platanoides* L.). Чималі площі на заплаві зайняті зарослями аморфи кушової (*Amorpha fruticosa* L.) та верби гостролистої (*Salix acutifolia* Willd.).

Таблиця 1.
Види судинних рослин з різних природоохоронних списків в об'єктах Смарагдової мережі Дніпровського екокоридору Лісостепу України

Table 1.
Types of vascular plants from various nature protection lists in the objects of the Emerald Network of the Dnipro ecocorridor Forest–Steppe of Ukraine

Назва виду	Об'єкти Смарагдової мережі										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Альдрованда пухирчата (<i>Aldrovanda vesiculosa</i> L.) (ЧКУ, СМ, БК)				+		+	+				
Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i> Pall.) (ЧКУ, ЄЧС)			+	!							
Баранець звичайний (<i>Huperzia selago</i> (L.) Bernh. ex Schrank et C. Mart.) (ЧКУ)	0										
Брандушка різнокольорова (<i>Bulbocodium versicolor</i> (Ker Gawl.) Spreng.) (ЧКУ)			+								
Булатка довголиста (<i>Cephalanthera longifolia</i> (L.) Fritsch.) (ЧКУ)	!	+									
Булатка червона (<i>Cephalanthera rubra</i> (L.) Rich.) (ЧКУ)	0									+	
Вовчі ягоди пахучі (<i>Daphne cneorum</i> L.) (ЧКУ)		+					!			!	!
Водяний горіх плаваючий (<i>Trapa natans</i> L. s.l.) (ЧКУ, БК)	!	+			!	!	+	+			
Глід український (<i>Crataegus ucrainicus</i> Pojark.) (ЄЧС)	!		+			!					
Гніздівка звичайна (<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.) (ЧКУ)	!	+								+	
Горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i> L.) (ЧКУ)				!					+		
Гронянка віргінська (<i>Botrychium virginianum</i> (L.) Sw.) (ЧКУ)		+									
Гронянка півмісяцева (<i>Botrychium lunaria</i> (L.) Sw.) (ЧКУ)	0										
Гронянка ромашколиста (<i>Botrychium matricariifolium</i> (A.Br. ex Doll) Koch) (ЧКУ, БК)	0										
Жировик Лезеля (<i>Liparis loeselii</i> (L.) Rich.) (ЧКУ, СМ, БК)	0	+	+	+			+			+	
Жовтозілля дніпровське (<i>Senecio borysthenicus</i> (DC.) Andrz. ex Czern.) (ЄЧС)	!		+	!		!	!				
Зелениця сплюснута (<i>Diphasiastrum complanatum</i> (L.) Holub) (ЧКУ)											+
Змієголовник Рюйша (<i>Dracocephalum ruyschiana</i> L.) (ЧКУ, БК)		+								!	+
Зозулині сльози яйцевидні (<i>Listera ovata</i> (L.) R. Br.) (ЧКУ)	!	+	+			+	!	+			
Катран татарський (<i>Crambe tataria</i> Sebeok) (ЧКУ, СМ)	0										
Ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i> L.) (ЧКУ)	0	+	+	!					+		
Ковила дніпровська (<i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokud.) (ЧКУ)	!	+		+						!	!
Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.) (ЧКУ)			+	+							
Ковила найкрасивіша (<i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch) (ЧКУ)				+							
Ковила пірчаста (<i>Stipa pennata</i> L.) (ЧКУ)			+								
Козельці дніпровські (<i>Tragopogon borysthenicus</i> Artemcz.) (ЄЧС)			+								
Козельці українські (<i>Tragopogon ucrainicus</i> Artemcz.) (ЄЧС)	!	+	+	+		+				!	!
Коручка болотна (<i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz) (ЧКУ)	!		+	+		!					
Коручка темночервона (<i>Epipactis atrorubens</i> (Hoffm. ex Bernh.) Schult.) (ЧКУ)		+									
Коручка чемерниковидна (<i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz) (ЧКУ)	!	+	+	+	!					+	
Косарики тонкі (<i>Gladiolus tenuis</i> M. Bieb.) (ЧКУ)			+	+							
Косарики черепитчасті (<i>Gladiolus imbricatus</i> L.) (ЧКУ)		+									
Кушир донський (<i>Ceratophyllum tanaiticum</i> Sapjeg.) (ЄЧС)				!		!				!	
Лілія лісова (<i>Lilium martagon</i> L.) (ЧКУ)	+	+							+	!	
Любка дволиста (<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.) (ЧКУ)	!	+	+							!	!
Любка зеленоцвіта (<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb.) (ЧКУ)	!										+
Льонолижник безприквітковий (<i>Thesium ebracteatum</i> Hayne) (СМ, БК)	!										
Марсилія чотирилиста (<i>Marsilea quadrifolia</i> L.) (СМ, БК)							+				
Маточник болотний (дудник болотний) (<i>Ostericum palustre</i> (Bess.) Bess. (<i>Angelica palustris</i> (Bess.) Hoffm.)) (СМ, БК)	+	+		+			+				
Осока житня (<i>Carex secalina</i> Wahlenb.) (ЧКУ, БК)			+	+							
Осока затінкова (<i>Carex umbrosa</i> Host) (ЧКУ)		+									
Пальчатокорінник м'ясочервоний (<i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soo) (ЧКУ)	!	+	+	+		!	!				
Пальчатокорінник плямистий (<i>Dactylorhiza maculata</i> (L.) Soo s.l.) (ЧКУ)				+							

Пальчатокорінник травневий (<i>Dactylorhiza majalis</i> (Rchb.) P.F. Hunt et Summerhayes s.l.) (ЧКУ)				+		+	+				
Пальчатокорінник Фукса (<i>Dactylorhiza fuchsii</i> (Druce) Soo) (ЧКУ)		+							+		
Півники борові (<i>Iris pineticola</i> Klok. (<i>I. humilis</i> Georgi subsp. <i>arenaria</i> (Waldst. et Kit.) A. et D. Love)) (ЧКУ, СМ)										+	
Півники сибірські (<i>Iris sibirica</i> L.) (ЧКУ)	!	+			!	!	+				
Півники угорські (<i>Iris hungarica</i> Waldst. et Kit. (<i>I. aphylla</i> L. subsp. <i>hungarica</i> (Waldst. et Kit.) Hegi)) (СМ)	!	+		+			+		+	+	
Підсніжник білосніжний (<i>Galanthus nivalis</i> L.) (ЧКУ)	!	+									
Плавун щитолістий (<i>Nymphoides peltata</i> (S.G. Gmel.) O. Kuntze) (ЧКУ)									+		
Плаунець заплашний (<i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub) (ЧКУ)						+	+				
Плодоріжка блощична (<i>Anacamptis coriophora</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase s.l.) (ЧКУ)	!						+				
Плодоріжка болотна (<i>Anacamptis palustris</i> (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase) (ЧКУ)	0	+	+	+	+	+			+		
Ранник весняний (<i>Scrophularia vernalis</i> L.) (ЧКУ)	!										
Рябчик малий (<i>Fritillaria meleagroides</i> Patrin ex Schult. et Schult. f.) (ЧКУ)				+							
Рябчик руський (<i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr.) (ЧКУ)	0			+							
Рястка Буше (<i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Asch.) (ЧКУ)				+							
Сальвінія плаваюча (<i>Salvinia natans</i> (L.) All.) (ЧКУ, БК)	!	+	+	!	!	!	!	+			
Синяк руський (<i>Echium russicum</i> J.F. Gmel.) (СМ)	0										
Скополія карніолійська (<i>Scopolia carniolica</i> Jacq.) (ЧКУ)	!										
Сон лучний (<i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. s.l.) (ЧКУ)	!	+	+	!		!			+	!	!
Сон розкритий (<i>Pulsatilla patens</i> (L.) Mill.) (ЧКУ, СМ, БК)	!	+						+		+	!
Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz) (ЧКУ)				+	+						
Фіалка Лавренка (<i>Viola lavrenkoana</i> Klokov) (ЄЧС)	0										
Цибуля ведмежа (<i>Allium ursinum</i> L.) (ЧКУ)	!	+									+
Чина ряба (<i>Lathyrus venetus</i> (Mill.) Wohlf.) (ЧКУ)	!										
Шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams) (ЧКУ)				+	+					+	
Щавель український (<i>Rumex ucrainicus</i> Fisch. ex Spreng.) (ЄЧС)	+			+		!					
Юринія волошковидна (<i>Jurinea cyanoides</i> (L.) Rchb.) (СМ, БК)	!	+	+	+			+			!	!
Всього видів	40	29	26	27	5	17	16	5	8	17	10
В тому числі:											
Червона книга України (ЧКУ)	30	25	21	20	5	12	11	5	7	13	8
Резолюція № 6 Смарагдової мережі (СМ)	8	5	2	5		1	7		2	5	2
Додаток I Бернської конвенції (БК)	8	7	4	6	2	3	8	2	1	4	3
Європейський червоний список (ЄЧС)	5	1	5	5		5	1			2	1

Примітка. Об'єкти Смарагдової мережі: 1 – Канівський природний заповідник, 2 – Голосіївський національний природний парк, 3 – Нижньоворсклянський регіональний ландшафтний парк, 4 – Нижньосульський національний природний парк, 5 – Регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні», 6 – Кременчуцьке водосховище, 7 – Канівське водосховище, 8 – Дніпродзержинське водосховище, 9 – Пониззя Стугни, 10 – Черкаський бір, 11 – Михайлівський

Рівень достовірності про зростання виду: 0 – особини виду не були виявлені в результаті неодноразових обстежень місця, де в минулому існувала його популяція; + – популяції, що вказуються за гербарними та літературними даними; ! – наявність популяції підтверджена обстеженнями в 2015–2018 рр.

Природоохоронний список: ЧКУ – Червона книга України, СМ – Резолюція № 6 Смарагдової мережі, БК – Додаток I Бернської конвенції, ЄЧС – Європейський Червоний список

Note. The Emerald network's objects: 1 – Kanivskyi Nature Reserve, 2 – Holiivskyi National Nature Park, 3 – Nyzhnovorsklianskyi Regional Landscape Park, 4 – Nyzhniosulskyi National Nature Park, 5 – Kremenchutski Plavni Regional Landscape Park, 6 – Kremenchutske Reservoir, 7 – Kanivske Reservoir, 8 – Dniprodzerzhynske Reservoir, 9 – Poniuzia Stuhny, 10 – Cherkaskyi Bir, 11 – Mykhailivskyi

Level of certainty of species growth: 0 – Species were not detected as a result of repeated surveys of a place where in the past its population existed; + – the populations that indicated by herbarium and literary data; ! – the presence of the population is confirmed by the surveys in 2015–2018.

Environmental Protection List: ChKU – Red Book of Ukraine, SM – Resolution No. 6 of the Emerald Network, BK – Annex I of the Bern Convention, EChS – European Red List

За всю історію дослідження флори в межах цієї території виявлено популяції 40 видів, що входять у відповідні переліки охоронюваних видів (табл. 1). За останні три роки спостережень існування популяцій 11 із них не вдалось підтвердити, місцезростання 3-х видів спеціально не обстежувались, а зростання 26 підтверджені дослідженнями. Достатньо в доброму стані життєвості перебувають популяції таких видів як: *Senecio borysthenticus*, *Stipa*

borysthenticus, *Tragopogon ucrainicus*, *Epipactis helleborine*, *Platanthera bifolia*, *Thesium ebracteatum*, *Iris sibirica*, *Iris hungarica*, *Galanthus nivalis*, *Salvinia natans*, *Pulsatilla pratensis*, *Pulsatilla patens*, *Allium ursinum*. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені лісовими оселищами (G) та оселищами континентальних поверхневих вод (C) (табл. 2).

Таблиця 2

Оселища із Резолюції №4 Бернської конвенції в об'єктах Смарагдової мережі Дніпровського екокоридору Лісостепу України

Table 2

Habitats from Resolution No. 4 of the Bern Convention in the Emerald Network objects Dnipro ecocorridor of the forest-steppe of Ukraine

Типи оселищ	Об'єкти Смарагдової мережі										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
C1.222: Угруповання <i>Hydrocharis morsus-ranae</i> (Floating <i>Hydrocharis morsus-ranae</i> rafts)	!		+	+	+	+	+	+		+	
C1.223: Угруповання <i>Stratiotes aloides</i> (Floating <i>Stratiotes aloides</i> rafts)	!		+	+	+	+	+	+			
C1.224: Угруповання <i>Utricularia australis</i> і <i>Utricularia vulgaris</i> (Floating <i>Utricularia australis</i> and <i>Utricularia vulgaris</i> colonies)	!			+		+	+	+		+	
C1.225: Угруповання <i>Salvinia natans</i> (Floating <i>Salvinia natans</i> mats)	+	+	+	+	+	+	!	+			
C1.226: Угруповання <i>Aldrovanda vesiculosa</i> (Floating <i>Aldrovanda vesiculosa</i> communities)				+		+	+				
C1.25: Угруповання харофітових водоростей в мезотрофних водоймах (Charophyte submerged carpets in mesotrophic waterbodies)		+									
C1.32: Вільноплаваюча рослинність евтрофних водойм (Free-floating vegetation of eutrophic waterbodies)	!	+		!		+	+	+		+	!
C1.33: Вкорінена занурена рослинність евтрофних водойм (Rooted submerged vegetation of eutrophic waterbodies)	!	+		!		+	+	+		+	!
C1.3411: Угруповання <i>Batrachium</i> (<i>Ranunculus</i> communities in shallow water)	+	+	+			+	+	+			
C1.3413: Угруповання <i>Hottonia palustris</i> (<i>Hottonia palustris</i> beds in shallow water)		+									!
C1.67: Угруповання на дні пересохлих водойм (Turlough and lake-bottom meadows)		+						+			+
C2.33: Рослинність водотоків з повільною течією і мезотрофною водою (Mesotrophic vegetation of slow-flowing rivers)	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
C2.34: Рослинність водотоків з повільною течією і евтрофною водою (Eutrophic vegetation of slow-flowing rivers)	!			!	+	!	+				
C3.4: Маловидові угруповання низькорослих біляводних або земноводних рослин (Species-poor beds of low-growing water-fringing or amphibious vegetation)	+			!		!	!				+
C3.51: Угруповання низьких земноводних однорічників (за винятком C3.5131 угруповань <i>Juncus bufonius</i>) (Euro-Siberian dwarf annual amphibious swards (but excluding C3.5131 Toad-rush swards))	+			!	+	+	+	+			+
D5.2: Болота з домінуванням великих осонок (Beds of large sedges normally without free-standing water)		+	+	+	+	+	+		+	+	!
E1.2: Степи і багаторічні кальцефільні угруповання (Perennial calcareous grassland and basic steppes)		+	+	+	+	+		+	+		
E1.9: Незімкнуті несередземноморські сухі ацидофільні й нейтрофільні трав'яні угруповання (Open non-Mediterranean dry acid and neutral grassland, including inland dune grassland)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
E2.2: Рівнинні та низькогірні сінокісні луки (Low and medium altitude hay meadows)	+	+	+	+	+	!	!	+	+	!	+
E3.4: Вологі і мокрі евтрофні і мезотрофні луки (Moist or wet eutrophic and mesotrophic grassland)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
E5.4: Вологі високотравні та папоротеві узлісся і луки (Moist or wet	+	+	+	+	+	+	+	+			+

tall-herb and fern fringes and meadows)											
E6.2: Континентальні материкові галофітні угруповання (Continental inland salt steppes)			+	+	+	+		+			
F3.247: Понтично-сарматські листопадні чагарники (Ponto-Sarmatic deciduous thickets)	!	+	+	!		!			+	+	
F9.1: Прирічкові чагарники (Riverine scrub)	+	+	+	+	+	+	+	+			+
G1.11: Прирічкові вербові ліси (Riverine Salix woodland)	+	+	+	+	+	+	+	+		!	+
G1.21: Заплавні періодично мокрі ліси з домінуванням Alnus або Fraxinus (Riverine Fraxinus – Alnus woodland, wet at high but not at low water)	!	+		!		!	!			!	!
G1.22: Заплавні ліси з домінуванням Quercus, Ulmus і Fraxinus (Mixed Quercus –Ulmus – Fraxinus woodland of great rivers)		+	+	+	+	!	!			!	!
G1.3: Середземноморські заплавні ліси (Mediterranean riparian woodland)	+		+	+	+	+	+	+			+
G1.7: Термофільні листопадні ліси (Thermophilous deciduous woodland)	+	+	+				!			+	!
G1.8: Ацидофільні дубові ліси (Acidophilous Quercus-dominated woodland)	+			!			!			!	!
G1.A1: Ліси з домінуванням Quercus, Fraxinus, Carpinus betulus на евтрофних і мезотрофних ґрунтах (Quercus – Fraxinus – Carpinus betulus woodland on eutrophic and mesotrophic soils)	+	+	+	!		!	!		+	+	!
G3.4232: Сарматські остепнені ліси Pinus sylvestris (Sarmatic steppe Pinus sylvestris forests)	+	+	+	!	+	!	+	+	+	+	+
X35: Материкові піщані дюни (Inland Sand Dunes)	+	+	+	!	+	+	+	+	+	+	!
Всього:	25	23	21	28	19	28	27	21	10	17	22

Примітка. Об'єкти Смарагдової мережі: 1 – Канівський природний заповідник, 2 – Голосіївський національний природний парк, 3 – Нижньоворсклянський регіональний ландшафтний парк, 4 – Нижньосульський національний природний парк, 5 – Регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні», 6 – Кременчуцьке водосховище, 7 – Канівське водосховище, 8 – Дніпродзержинське водосховище, 9 – Пониззя Стугни, 10 – Черкаський бір, 11 – Михайлівський

Умовні позначення: + – оселище приводиться за літературними даними; ! – оселище приводиться за власними даними.

Note. The Emerald network's objects: 1 – Kanivskiyi Nature Reserve, 2 – Holosiivskiyi National Nature Park, 3 – Nyzhnovorsklianskyi Regional Landscape Park, 4 – Nyzhniosulskiyi National Nature Park, 5 – Kremenchutski Plavni Regional Landscape Park, 6 – Kremenchutske Reservoir, 7 – Kanivske Reservoir, 8 – Dniprodzerzhynske Reservoir, 9 – Ponyzia Stuhny, 10 – Cherkaskiyi Bir, 11 – Mykhailivskiyi

Symbols: + – the habitats are based on literary data; ! – the habitats are based on our own data.

2. Голосіївський національний природний парк (Holosiivskiyi National Nature Park, UA0000043) знаходиться в м. Києві і Києво-Святошинському районі Київської області (Фіторізноманіття заповідників..., 2012б). Площа об'єкта становить 11071 га. Парк підпорядкований Міністерству екології та природних ресурсів України.

НПП «Голосіївський» знаходиться в північній частині лісостепової зони. За фізико-географічним районуванням територія належить до Київської височинної області Подільсько-Придніпровського краю та Північно-Придніпровської терасної низовинної області Лівобережно-Дніпровського краю Лісостепової зони (Екологічна енциклопедія, 2006). Згідно схеми геоботанічного районування України його територія розташована в межах двох округів: Північного Правобережнодніпровського округу грабово-дубових, дубових лісів, остепнених лук та лучних степів і Лівобережнодніпровського

округу липово-дубових, соснових (на терасах) лісів, лук, галофітної та болотної рослинності, що належать до Східноєвропейської лісостепової провінції Євразійської степової області (Національний атлас України, 2008).

Територія об'єднує наступні урочища, розмежовані ділянками, що не входять до складу НПП. Урочище Бичок (59 га) знаходиться в межах заплави Дніпра. Більша частина території НПП (близько 3500 га) утворює цілісний контур, який розташований переважно на піщаній першій надзаплавній, або так званій боровій терасі Дніпра, а також в заплаві р. Віта (південна частина парку). Всі інші частини парку, а саме Голосіївський ліс (788 га), прилягаючий до нього Голосіївський парк імені Максима Рильського (127 га) і урочище Теремки (90,3 га) знаходяться на височинній лесовій території.

На території НПП «Голосіївський» переважає лісова рослинність. За даними лісового впорядкування вона займає 93% території.

Майже половину території парку займають соснові деревостани, які поширені переважно в південній частині території, на надзаплавній терасі Дніпра. На другому місці за площею ліси із дуба звичайного (*Quercus robur*), поширені переважно в північній частині території, в єдиному контурі яких трапляються грабові, ясеневі, чорнотополеві, березові, липові деревостани. Найбільші площі таких лісів представлені в Голосіївському лісі. Окремими фрагментами, приуроченими до знижень рельєфу зростають чорновільхові та вербові деревостани.

Наразі відомо про зростання тут популяцій 29 видів рослин (табл. 1), що входять у вказані переліки охоронюваних із них досить добре тут представлені такі види як *Allium ursinum*, *Listera ovata*, *Lilium martagon*, *Galanthus nivalis*, *Pulsatilla patens*. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені насамперед лісовими оселищами (G) (табл. 2).

3. Нижньоворсклянський регіональний ландшафтний парк (Nyzhnovorsklianskyi Regional Landscape Park, UA0000072) знаходиться в пониззі Ворскли, яка є лівою притокою Дніпра, його площа 23187 га. Він розташований на території Кобеляцького району Полтавської області.

Згідно з фізико-географічним районуванням України тут проходить границя між Південнопридніпровською терасовою низовинною областю Лівобережнодніпровського краю Лісостепової зони і Орільсько-Самарською низовинною областю Лівобережнодніпровсько-Приазовського краю Північностепової підзони Степової зони (Екологічна енциклопедія, 2006).

На території парку найбільша площа припадає на водні екосистеми (16889,7 га), ліси займають 4608,0 га, а болота – 183,9 га. У парку типовими є байрачні діброви, степові ділянки, осокові болота та псамофітні (піщані) і галофітні (на солоних ґрунтах) луки. Найбільші площі в рослинному покриві суходолу займають лісові насадження, різні за породним складом. На боровій терасі розміщуються соснові деревостани, а листяні приурочені до заплави, а також розміщуються у яружно-балкових системах. Вони представлені тут широколистяними лісами із переважанням у деревостані дуба звичайного (*Quercus robur*) з домішкою ясеня звичайного (*Fraxinus excelsior*), липи серцелистої (*Tilia cordata*), клена гостролистого (*Acer platanoides*), в'яза гладкого (*Ulmus laevis* Pall.) та дрібнолистяними лісами з переважанням осики (*Populus tremula* L.), тополь чорної (*Populus nigra*) і білої (*Populus alba*), верби білої (*Salix alba*).

Тут зростає 26 видів рослин (табл. 1), що входять у вказані переліки охоронюваних із них досить добре представлені популяції таких видів як *Astragalus dasyanthus*, *Bulbocodium versicolor*, *Adonis vernalis*, *Dactylorhiza incarnata*, *Anacamptis palustris*, *Salvinia natans*, *Crocus reticulatus*, *Stipa capillata*, *Stipa pennata*. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені багатим комплексом лісових (G), болотних (D), водних (C), пустищних (X), степово-лучних (E) оселищ (табл. 2).

4. Нижньосульський національний природний парк (Nyzhniosulskyi National Nature Park, UA0000082) розташований на території Глобинського, Семенівського та Оржицького районів Полтавської області й Чорнобаївського району Черкаської області (Фіторізноманіття заповідників..., 2012б). Площа об'єкту становить 18703 га. Парк підпорядкований Міністерству екології та природних ресурсів України.

За фізико-географічним районуванням України територія знаходиться в межах Лісостепової зони, Лівобережнодніпровського краю, Південнопридніпровської терасової низовинної області на межі з Північнопридніпровською терасовою низовинною областю (Екологічна енциклопедія, 2006). Межа між фізико-географічними областями проходить по високому правому берегу Сули. За геоботанічним районуванням України територія парку належить до Євразійської степової області, Лісостепової підобласті, Східноєвропейської лісостепової провінції, Лівобережно-Дніпровського округу липово-дубових, грабово-дубових, соснових (на терасах) лісів, лук, галофітної та болотної рослинності (Національний атлас України, 2008).

Територія парку складається із розрізнених ділянок і знаходиться в долині р. Сула, переважно в її заплаві. Сучасний стан рослинного покриву території у великій мірі пов'язаний з господарською діяльністю людини, зокрема із створенням Кременчуцького водосховища. Загальний розподіл ландшафтних елементів має наступний характер. Верхня частина території НПП (північніше села Дем'янівки) – це річкова екосистема, де сучасне руслище Сули проходить серед заплавної ділянок зайнятих сінокісними та пасовищними луками, заростями прибережно-водної рослинності. Середня частина НПП – це верхня частина новооформленої, після заповнення Кременчуцького водосховища Сульської затоки, з багатьма мілководдями та островами. Нижня частина – це акваторія Сульської затоки, що виходить в Кременчуцьке водосховище. Більшу частину площі парку займають акваторії. На

ділянках глибиною до двох метрів розвинута водна та прибережно-водна рослинність, яка займає значні площі. Великі площі займає лучна рослинність, яка тут досить різноманітна. Загалом рослинність досить різноманітна і добре збережена – тут поєднуються водна, прибережно-водна, болотна, лучна рослинність, залишки заплавлених дубових і тополево-вербових насаджень, а також степові ділянки на схилах ярів та балок. Лісова рослинність поширена в заплаві, на першій надзаплавній (боровій) терасі Сули і Дніпра, а також на корінному березі де лісами зайняті переважно крутосхили яружно-балочної місцевості. Одним із найбільших масивів є урочища Стінка 1 і Стінка 2. Це листяні деревостани, які розміщуються на стрімких (до 20°) схилах, а біля села Мохнач на досить погорбованих ділянках. Склад деревостану в цих насадженнях дуже різноманітний. Основу утворюють дуб звичайний (*Quercus robur*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*). Значну домішку створюють липа серцелиста (*Tilia cordata*), клен гостролистий (*Acer platanoides*) (Воробйов та ін., 2017). Лісові насадження на острові Дубина є відносно молоді, але вже зімкнуті лісові культури дуба звичайного і клена гостролистого. Значну площу займають заплавні лісові екосистеми з домінуванням верби білої (*Salix alba*) та тополі чорної (*Populus nigra*). Соснові насадження поширені в урочищі Драчки і в деяких інших місцях. Значно доповнюють спектр лісової рослинності угруповання вільхи чорної біля села Велика Бурімка, які в цілому не є характерними для території парку.

Тут зростає 27 видів рослин (табл. 1), що входять у вказані переліки охоронюваних із них досить добре представлені популяції таких видів як *Astragalus dasyanthus*, *Adonis vernalis*, *Salvinia natans*, *Stipa capillata*, *Ceratophyllum tanaiticum*, *Pulsatilla pratensis*, *Ostericum palustre*. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені комплексом лісових (G), водних (C), пустищних (X) оселищ (табл. 2).

5. Регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні» (Kremenchutski Plavni Regional Landscape Park, UA0000087) розташований в заплаві р. Дніпро у верхів'ї Кам'янського водосховища у Кременчуцькому районі Полтавської області. Його площа – 5098 га. Охоплює акваторію, острови та прибережну смугу р. Дніпро.

Парк розташований у південно-західній частині Середнього Придніпров'я. Ця ділянка заплави є унікальним природним комплексом і може розглядатися як еталонна ділянка, що залишилася після створення шести великих

водосховищ на р. Дніпро. Саме тут можна побачити риси стародавнього русла Дніпра.

За фізико-географічним районуванням України територія РЛП розташована в межах Бовтисько-Світловодського району Південнопридніпровської височинної області Подільсько-Придніпровського краю та Оболонсько-Глобинського району Південнопридніпровської терасової низовинної області Лівобережноріччя Дніпровського краю Лісостепової зони (Екологічна енциклопедія, 2006).

Територія парку включає такі природні комплекси: лісовий, лучний, водний та прибережно-водний. У флорі парку добре представлені популяції видів із «Європейського Червоного списку» (*Tragopogon ucrainicus*) та 3 види, занесені до «Червоної книги України» (*Anacamptis palustris*, *Trapa natans*, *Salvinia natans*) (табл. 1). Серед рослинних угруповань до «Зеленої книги України» (Зелена книга України, 2009) занесено 5 синтаксонів: лісові угруповання *Querceta (roboris) acerosa (tatarici)* та водні угруповання *Salvinieta natantis*, *Trapeta natantis*, *Nymphaeta albae*, *Nymphaeta albae.*, *Typheta laxmannii*. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені насамперед водними (C), трав'яними (E) та лісовими (G) оселищами (табл. 2).

6. Кременчуцьке водосховище (Kremenchutske Reservoir, UA0000110) розташоване на р. Дніпро в Полтавській, Кіровоградській та Черкаській областях. Було заповнено у 1959–1961 роках. Його площа – 222513 га, довжина – 185 км, найбільша ширина – 30 км, найглибше місце – 28 м. Довжина берегової лінії – 800 км. Має сезонне регулювання стоку з коливанням рівня води 5,25 м. Береги водосховища високі (до 30–40 м), урвисті; поширені ерозійні процеси.

Водна рослинність найпоширеніша на мілководді. Влітку спостерігається «цвітіння води». Цей процес охоплює до 70 відсотків площі водосховища, особливо у південній частині та затоках, погіршуючи якість води.

Найбільші річки, що впадають у водосховище: з правого берега – Рось, Вільшанка, Тясмин, Цибульник, з лівого берега – Супій, Золотоношка, Ірклій, Коврай, Сула. Внаслідок затоплення географія островів тут суттєво змінилася, були затоплені плавні з численними давніми островами у місці злиття Сули з Дніпром. У той же час з'явилося багато нових островів, утворених із підтоплених ділянок заплави і борової тераси, колишніх дюн.

Тут виявлено популяції 17 видів, що входять у відповідні переліки охоронюваних (табл. 1).

Достатньо в доброму стані життєвості перебувають популяції таких видів як: *Senecio borysthenticus*, *Stipa borysthentica*, *Tragopogon ucrainicus*, *Epipactis helleborine*, *Iris sibirica*, *Salvinia natans*. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені насамперед водними (С), трав'яними (Е), лісовими (G) та пустищними (X) оселищами (табл. 2).

7. Канівське водосховище (Kanivske Reservoir, UA0000111) розташоване на р. Дніпро у м. Києві, в Київській і Черкаській областях. Воно є наймолодшим у каскаді водосховищ, що створені на р. Дніпро. Його заповнення водою відбувалось протягом 1974–1976 рр. Канівське водосховище покриває площу 67234 га, його довжина становить приблизно 123 км, максимальна ширина – 8 км, найглибше місце – 21 м. У берегової лінії Канівське водосховище дуже мілке.

Найбільші річки, що впадають: Стугна і Трубіж. Київська ділянка водосховища повністю збігається з тим руслом, рукавами, протоками та обрисами островів, що існували на Дніпрі до заповнення водосховища. Єдиною зміною є невелике зростання рівня води та відсутність зміління русла влітку через регуляцію рівня води.

Тут виявлено популяції 16 видів судинних рослин, що входять у відповідні переліки охоронюваних видів (табл. 1). В достатньо доброму стані життєвості перебувають популяції таких видів як: *Senecio borysthenticus*, *Stipa borysthentica*, *Tragopogon ucrainicus*, *Epipactis helleborine*, *Jurinea cyanoides*, *Platanthera bifolia*, *Thesium ebracteatum*, *Iris hungarica*, *Liparis loeselii*, *Salvinia natans*, *Pulsatilla pratensis*, *Pulsatilla patens*. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені насамперед водними (С), болотними (D), трав'яними (Е) та лісовими (G) оселищами (табл. 2).

8. Дніпродзержинське водосховище (Dniprodzerzhynske Reservoir, UA0000135) (з 8 листопада 2017 р. Кам'янське водосховище) розташоване на р. Дніпро у Кіровоградській, Полтавській та Дніпропетровській областях.

Було заповнено у 1964 році. Площа водосховища 53994 га, довжина – 114 км, ширина не більше 8 км, найглибше місце – 16 м. Довжина берегової лінії – 360 км. Правий берег водосховища високий (до 10–25 м), крутий, подекуди урвистий, розчленований балками і ярами; лівий – низький (до 2–5 м), пологий, до якого прилягають мілководні ділянки. Коливання рівня не перевищують 0,5–1 м. Максимальні рівні спостерігаються у період весняної повені. У Дніпродзержинське

водосховище впадають річки Ворскла, Псел та ще кілька менших річок.

Тут виявлено популяції 5 видів судинних рослин, що входять у відповідні переліки охоронюваних видів, про стан популяцій яких наразі немає достатніх відомостей. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені насамперед водними (С), трав'яними (Е), лісовими (G) та пустищними (X) оселищами (табл. 2).

9. Пониззя Стугни (Ponyzia Stuhny, UA0000175) розташований у Васильківському і Обухівському районах Київської області. Площа – 6824 га. Об'єкт знаходиться в центральній частині Лісостепової зони на правому березі р. Дніпро.

За фізико-географічним районуванням його територія належить до Васильківсько-Кагарлицького району Київської височинної області Подільсько-Придніпровського лісостепового краю Лісостепової зони (Екологічна енциклопедія, 2006). За геоботанічним районуванням територія належить до Північного Правобережнопридніпровського округу грабово-дубових, дубових лісів, остепнених лук та лучних степів Східноєвропейської лісостепової провінції Євразійської степової області (Національний атлас України, 2008).

Тут виявлено популяції 8 видів судинних рослин, що входять у відповідні переліки охоронюваних видів, про стан популяцій яких наразі немає достатніх відомостей. В межах території цього об'єкту достатньо великі площі представлені степово-лучними (Е) та лісовими (G) оселищами (табл. 2).

10. Черкаський бір (Cherkaskyi Bir, UA0000254) знаходиться на правобережжі Дніпра недалеко від м. Черкаси, його площа 55441 га. Він складається з кількох урочищ об'єднаних в одному контурі – Черкаський бір, болото Ірдинь та Мошногірський кряж. Більша частина території, власне Черкаський бір, знаходиться на першій надзаплавній терасі Дніпра. Болото Ірдинь (1500 га) сформувалося в давньому руслі, зараз тут протікає річка Ірдинь. Мошногірський кряж, вкритий грабово-дубовими лісовими насадженнями, являє собою крайову частину льодовиково-тектонічних утворів. Об'єкт Смарагдової мережі «Черкаський бір» знаходиться в середній частині лісостепової зони.

За фізико-географічним районуванням територія належить до Черкасько-Чигиринського району Центральнопридніпровської височинної області Подільсько-Придніпровського лісостепового краю

Лісостепової зони (Екологічна енциклопедія, 2006).

На піщаних та супіщаних ґрунтах Черкаського бору переважають соснові та дубово-соснові деревостани. Чисті соснові насадження займають сухі підвищені місця. В Черкаському бору трапляються і листяні насадження на відносно бідних ґрунтах, а саме дубові та грабово-дубові деревостани. На Мошногірському кряжі переважають широколистяні насадження, переважно грабово-ясенново-дубові. В деревостані домінують граб звичайний (*Carpinus betulus*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), дуб звичайний (*Quercus robur*), інколи – липа серцелиста (*Tilia cordata*). На болоті Ірдинь велику площу займають ценози з домінуванням вільхи чорної (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn). Тут виявлено популяції 17 видів судинних рослин, що входять у відповідні переліки охоронюваних видів. Достатньо добре представлені і мають добрий життєвий стан популяції таких видів як *Senecio borysthenticus*, *Stipa borysthentica*, *Tragopogon ucrainicus*, *Daphne cneorum*, *Dracocephalum ruyschiana*, *Ceratophyllum tanaiticum*, *Epipactis helleborine*, *Jurinea cyanoides*, *Platanthera bifolia*, *Pulsatilla pratensis*, *Pulsatilla patens*. В межах території цього об'єкту найбільші площі представлені лісовими (G) оселищами (табл. 2).

11. Михайлівський (Mykhailivskiy, UA0000256) розташований у Канівському районі Черкаської області. Площа – 4778 га. Підпорядковується Михайлівському лісництву Канівського лісового господарства Черкаського обласного управління лісового та мисливського господарства. Об'єкт знаходиться в центральній частині Лісостепової зони на правому березі р. Дніпро.

За фізико-географічним районуванням його територія належить до Букринсько-Канівського району Київської височинної області Подільсько-Придніпровського лісостепового краю Лісостепової зони (Екологічна енциклопедія, 2006). За геоботанічним районуванням територія належить до Північного Правобережнопридніпровського округу грабово-дубових, дубових лісів, остепнених лук, лучних степів Східноєвропейської лісостепової провінції, Євразійської степової області (Національний атлас України, 2008).

Рослинний покрив Михайлівського лісу досить схожий за характером до Черкаського бору. Тут також переважають штучні соснові та дубово-соснові деревостани. Листяні ліси трапляються значно рідше і приурочені до знижень рельєфу із свіжими ґрунтами. Найбільш знижені ділянки із вологими та мокрими

ґрунтами зайняті вільшняками. Тут виявлено популяції 10 видів судинних рослин, що входять у відповідні переліки охоронюваних видів (табл. 1). Достатньо добре представлені й мають добрий життєвий стан популяції таких видів як *Senecio borysthenticus*, *Stipa borysthentica*, *Tragopogon ucrainicus*, *Daphne cneorum*, *Epipactis helleborine*, *Jurinea cyanoides*, *Platanthera bifolia*, *Pulsatilla pratensis*, *Pulsatilla patens*. В межах території цього об'єкту найбільші площі представлені лісовими (G) оселищами (табл. 2).

Висновки. Смарагдова мережа України забезпечує збереження найбільш цінних і типових компонентів ландшафтного та біотичного різноманіття, включає середовища існування рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин. Нами проаналізовано спектр об'єктів Смарагдової мережі на території Дніпровського екокоридору в масштабах Лісостепу України. Огляд специфічних рис цих об'єктів та наявних умов для збереження біорізноманіття в цілому дозволяє стверджувати, що розглянуті території, незважаючи на досить суттєву їхню антропогенну трансформацію, можуть розглядатися як важливі в аспекті збереження та відтворення раритетного рослинного різноманіття в масштабах рівнинної частини України. На цій території розміщено 11 об'єктів Смарагдової мережі, що складає 4% від їхньої загальної кількості в нашій країні.

Внаслідок проведеного аналізу об'єктів Смарагдової мережі на території Дніпровського екокоридору Лісостепу України були виявлені оселища з Резолюції № 4 (1996), а саме 33 оселища: C1.222, C1.223, C1.224, C1.225, C1.226, C1.25, C1.32, C1.33, C1.3411, C1.3413, C1.67, C2.33, C2.34, C3.4, C3.51 (за винятком C3.5131), D5.2, E1.2, E1.9, E2.2, E3.4, E5.4, E6.2, F3.247, F9.1, G1.11, G1.21, G1.22, G1.3, G1.7, G1.8, G1.A1, G3.4232, X35, а також 69 видів судинних рослин, які належать до таких охоронних списків, а саме: Додаток I Бернської конвенції – 12, Резолюція № 6 Смарагдової мережі – 11, Червона книга України – 56 та Європейський червоний список – 8 видів.

Збереження, відтворення й збагачення рідкісних видів є одним з головних завдань створення природоохоронних територій та екологічних мереж. Необхідно на загальнодержавному рівні сприяти усуненню антропогенної фрагментації біогеоценотичного покриву, що склалася в процесі історичного розвитку суспільства, створення його неперервності та функціональної цілісності та посилення за рахунок цього його здатності до самовідновлення.

Список літератури:

1. Вінніченко Т.С. Рослини України під охороною Бернської конвенції. – К.: Хімджест, 2006. – 123 с.
2. Воробйов Є.О., Смоляр Н.О., Смаглиук О.Ю., Соломаха І.В. Нова асоціація ксеромезофільних дібров союзу *Aceri tatarici-Quercion* (клас *Quercetea pubescentis*) у басейні нижньої Сули // Чорноморськ. бот. журн. – 2017. – 13 (3). – С. 295–305. doi:10.14255/2308–9628/17.133/4
3. Дніпровський екологічний коридор. – К.: Wetlands International Black Sea Programme, 2008. – 340 с.
4. Екологічна енциклопедія. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2006. – Т. 1. – 432 с.
5. Зелена книга України / Під ред. Я.П. Дідуха. – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.
6. Національний атлас України. – К.: ДНВП «Картографія», 2008. – 440 с.
7. Онищенко В.А. Оселища України за класифікацією EUNIS. – К.: Фітосоціоцентр, 2016а. – 56 с.
8. Онищенко В.А. Представленість оселищ з Резолюції 4 Бернської конвенції в Смарагдовій мережі України / Класифікація рослинності та біотопів України як наукова основа збереження біорізноманітності. Мат. II науково-теоретичної конференції (Київ, 14–15 березня 2016). – К., 2016б. – С. 53–61.
9. Резолюція № 4 (1996) щодо переліку видів оселищ, що перебувають під загрозою зникнення, і які потребують спеціальних заходів для їх збереження (Listing endangered natural habitats requiring specific conservation measures): <https://rm.coe.int/16807469e7>
10. Резолюція № 6 (1998) щодо переліку видів, які потребують особливих заходів щодо збереження оселищ (Listing the species requiring specific habitat conservation measures): <https://rm.coe.int/1680746afc>
11. Смарагдова мережа в Україні / Під ред. Л.Д. Проценка. – К.: Хімджест, 2011. – 192 с.
12. Судинні рослини Смарагдової мережі України під охороною Бернської конвенції / Під ред. В.А. Соломахи. – Житомир: Евенок, 2016. – 152 с.
13. Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч. 1. Біосферні заповідники. Природні заповідники / Під ред. В.А.Онищенко, Т.Л. Андрієнко. – К.: Фітосоціоцентр, 2012а. – 406 с.
14. Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч. 2. Національні природні парки / Під ред. В.А. Онищенко, Т.Л. Андрієнко. – К.: Фітосоціоцентр, 2012б. – 580 с.
15. Червона книга України. Рослинний світ / Під ред. Я.П. Дідуха. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
16. European Environment Agency. Emerald Network – General Viewer. – електронний ресурс: <http://emerald.eea.europa.eu/>
17. European Red List of Vascular Plants. – Luxemburg: Publications office of European Union, 2011. – 130 p.
2. Vorobyov YeO, Smoliar NO, Smagliuk OYu, & Solomakha IV. The new association in xeromesophilic oak forests of *Aceri tatarici-Quercion* alliance (class *Quercetea pubescentis*) in the basin the lower Sula [Nova asociacija kseromezofil'nyh dibrov sojuzu *Aceri tatarici-Quercion* (klas *Quercetea pubescentis*) u basejni nyzhn'oi' Suly]. *Chornomorski Botanical Journal*. 2017; 13 (3): 295–305. (in Ukrainian). doi:10.14255/2308–9628/17.133/4
3. Dnipro River Ecological Corridor [Dniprov's'kyj ekologichnyj korydor]. Kyiv: Wetlands International Black Sea Programme; 2008. (in Ukrainian).
4. Ecological Encyclopedia [Ekologichna encyklopedija]. Vol. 1. Kyiv: Centre for environmental education and information; 2006. (in Ukrainian).
5. Green Book of Ukraine [Zelena knyha Ukrainy]. Ed. Didukh YaP. Kyiv: Alterpress; 2009. (in Ukrainian).
6. National atlas of Ukraine [Nacional'nyj atlas Ukrai'ny]. Kyiv: DNVP «Kartohrafiya»; 2008. (in Ukrainian).
7. Onyshchenko VA. Habitats of Ukraine according to the EUNIS classification [Oselyshcha Ukrainy za klasyfikatsiieiu EUNIS]. Kyiv: Phytosociocentre; 2016a. (in Ukrainian).
8. Onyshchenko VA. Coverage of habitats from resolution 4 of the Bern convention with Emerald network of Ukraine [Predstavlenist' oselyshh z Rezoljucii' 4 Berns'koi' konvencii' v Smaragdovij merezhi Ukrai'ny]. *Klasyfikacija roslynnosti ta biotopiv Ukrai'ny jak naukova osnova zberezhennja, materialy II nauково-teoretychnoi' konferencii' (Kyiv, 14–15 bereznja 2016)*. Kyiv; 2016b: 53–61. (in Ukrainian).
9. Resolution No. 4 (1996) listing endangered natural habitats requiring specific conservation measures. Retrieved from <https://rm.coe.int/16807469e7>
10. Resolution No. 6 (1998) listing the species requiring specific habitat conservation measures. Retrieved from <https://rm.coe.int/1680746afc>
11. Emerald network in Ukraine [Smaragdova merezha v Ukrai'ni]. Ed. Protsenko L. Kyiv: Himgest; 2011. (in Ukrainian).
12. Vascular plants of the Emerald Network of Ukraine under protection of the Bern Convention [Sudynni roslyny Smaragdovoi' merezhi Ukrai'ny pid ohoronoju Berns'koi' konvencii']. Ed. Solomakha VA. Zhytomyr: Evenok; 2016. (in Ukrainian).
13. Phytodiversity of nature reserves and national nature parks of Ukraine. P.1. Biosphere reserves. Nature reserves [Fitoriznomanittja zapovidnykiv i nacional'nyh pryrodnyh parkiv Ukrai'ny. Ch. 1. Biosferni zapovidnyky. Pryrodni zapovidnyky]. Eds. Onyshchenko VA & Andrienko TL. Kyiv: Phytosociocentre; 2012a. (in Ukrainian).
14. Phytodiversity of nature reserves and national nature parks of Ukraine. P.2. National nature parks [Fitoriznomanittja zapovidnykiv i nacional'nyh pryrodnyh parkiv Ukrai'ny. Ch. 2. Nacional'ni pryrodni parky]. Eds. Onyshchenko VA & Andrienko TL. Kyiv: Phytosociocentre; 2012b. (in Ukrainian).
15. Red Data Book of Ukraine. Vegetable Kingdom [Chervona knyha Ukrainy. Roslynniy svit]. Ed.

References:

1. Vinichenko TS. Plants of Ukraine protected by the Bern Convention [Roslyny Ukrainy pid okhoronoju Bernskoi' konvencii]. Kyiv: Himgest; 2006. (in Ukrainian).

- Didukh YaP. Kyiv: Hlobalkonsal'tynh; 2009. (in Ukrainian). 17. European Red List of Vascular Plants. Luxembourg: Publications office of European Union; 2011.
16. European Environment Agency. Emerald Network – General Viewer. 2018. Retrieved from <http://emerald.eea.europa.eu/>

PHYTOSOGOLOGICAL SIGNIFICANCE OF EMERALD NETWORK OBJECTS OF DNIPRO ECOLOGICAL CORRIDOR WITHIN THE BOUNDARIES OF THE FOREST–STEPPE OF UKRAINE

I. V. Solomakha, V. L. Shevchyk

The Emerald Network of Ukraine provides the preservation of the most valuable and typical components of landscape and biotic diversity, including the habitats of rare and endangered species of plants. In order to ensure the effective protection of biodiversity, within the boundaries of natural or anthropogenically modified territories, the necessary condition for their flora diversity should be its study. One of the territories that is the central link in the structure of the ecological network of Ukraine is the Dnipro Ecological Corridor. Within the Dnipro ecological corridor of the forest–steppe of Ukraine are located 11 objects of the Emerald network, which is 4% of their total number in Ukraine, which are characterized by specific biotope–ecotope characteristics and which consist of a significant number of populations of endangered and rare plant species. As a result of the analysis the objects of the Emerald network, 33 habitats from Resolution No. 4 of the Bern Convention were identified (C1.222, C1.223, C1.224, C1.225, C1.226, C1.25, C1.32, C1.33, C1.3411, C1.3413, C1.67, C2.33, C2.34, C3.4, C3.51 (but excluding C3.5131), D5.2, E1.2, E1.9, E2.2, E3.4, E5.4, E6.2, F3.247, F9.1, G1.11, G1.21, G1.22, G1.3, G1.7, G1.8, G1.A1, G3.4232, X35) and 69 species of vascular plants, that belong to such protective lists : Annex I of the Bern Convention – 12, Resolution No. 6 of the Emerald Network – 11, the Red Book of Ukraine – 56 and the European Red List – 8 species. In Emerald objects, they are distributed in this way: Kanivskyi Nature Reserve – 40 species and 25 habitats, Holosiivskyi National Nature Park – 29 and 23, Nyzhnovorsklianskyi Regional Landscape Park – 26 and 21, Nyzhniosulskyi National Nature Park – 27 and 28, Kremenchutski Plavni Regional Landscape Park – 5 and 19, Kremenchutske Reservoir – 17 and 28, Kanivske Reservoir – 16 and 27, Dniprodzerzhynske Reservoir – 5 and 21, Ponyzia Stuhny – 8 and 10, Cherkaskyi Bir – 17 and 17, Mykhailivskyi – 10 and 22, respectively. Preservation and reproduction of rare species is one of the main tasks of creation the protected areas and ecological networks. An overview of the specific features of these objects and the existing conditions for conservation of biodiversity in general suggests that the considered areas, despite their very significant anthropogenic transformation, can be considered as important aspect of preservation and reproduction of rare vegetation diversity in the scale of the plains of Ukraine.

Keywords: Emerald Network, Dniprovsky Ecocorridor, Emerald object, rare biodiversity, habitats

Отримано редколегією 28.10.2019